

Motion till riksdagen 2013/14:N378

av Anita Brodén och Nina Lundström (FP)

Mineralprospektering med hänsyn tagen till miljö, urbefolkning, äganderätt, riksintresse och turism

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hänsyn till markägarens rättigheter, miljön, urbefolkningen och turismen vid mineralprospektering och gruvbrytning.

Motivering

Gruvnäringen är en av vårt lands viktiga basnäringar, som genererar viktiga råvaror, skatteintäkter och arbetstillfällen. Modern gruvbrytning har mindre påverkan på miljön än vad äldre brytning hade tack vare modern teknik. Det är positivt när gamla gruvor återöppnas för att utvinna fyndigheter, tack vare den moderna tekniken, eller när befintliga gruvor utökar sin utvinning på ett mer hållbart sätt. Regeringens järnvägssatsningar ger dessutom nya möjligheter att på ett hållbart sätt transportera malmen.

Mineralprospektering och mineralutvinning har uppmärksammats mycket under senare år. Då behov framkommit om ökad tydlighet, kommunikation mellan aktörer och en ökad hållbar brytning uppdrog regeringen därför åt Ulf Lundin att göra en ”Översyn av vissa frågor i minerallagen”. Utredaren analyserade i sitt betänkande kommunikation mellan företag, markägare och kommuner i samband med undersökningstillstånd för prospektering, informations-skyldighet samt avgifter vid förlängning av undersökningstillstånd. Denna utredning bereds nu i Regeringskansliet.

När ändringen i 1 kap. jordabalken genomfördes år 2003 i samband med bestämmelser om tredimensionella fastigheter uttalades i propositionen att en fastighet omfattar ett utrymme såväl ovan som under jordytan. Det torde vara möjligt att hävda att äganderätten sträcker sig så långt som äganderätten kan

Fel! Okänt namn på

hävdas eller att marken går att utnyttja. Rättsläget är oklart och den dåvarande regeringen konstaterade att frågan var för omfattande och avstod från att lägga fram förslag. En fastighets vertikala gräns nedåt är alltså fortfarande oklar.

Grus, sten och mineraler anses i huvudsak vara något som markägaren har befogenhet att nyttja men dessa har karaktären av att vara fast egendom tills de har blivit utsatta för särskilt besittningstagande. Vilket innebär att det råder oklarheter kring markägarens befogenheter över fastigheten enligt jordabalkens regler. Det är oklart om de föremål som omfattas av särskilt besittningstagande är del av fast egendom eller inte.

För mineralprospektering krävs idag ett särskilt undersökningstillstånd som beviljas av Bergsstaten. Bestämmelserna om detta finns i minerallagen och mineralförordningen (MF). Inom obrutna fjällområden (4 kap. 5 § MB) ska länsstyrelsen lämna medgivande till undersökningsarbetena. Samråd skall ske med länsstyrelsen vid verksamhet inom obrutna fjällområden. Länsstyrelsen kan också för att kunna bedöma ärendet ställa krav på en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) enligt 6 kap MB.

Miljöbalken kap. 2 innehåller allmänna hänsynsregler som bland annat innebär att den som tänker bedriva en verksamhet måste ha tillräcklig kunskap för att kunna avgöra vilka miljö- och hälsorisker det medför och hur dessa ska motverkas. Verksamhetsutövaren ska också vidta de åtgärder och försiktighetsmått som krävs för att undvika skador. Innan undersökningsarbetet påbörjas bör alltid kontakt tas med berörda markägare och samebyar.

Polluter pays-principen, förorenaren betalar, är en liberal grundläggande princip som bör vara ryggraden i alla verksamheter, liksom allemansrättsliga principer.

Mineralavgiften infördes 2005 av den dåvarande socialdemokratiskt ledda regeringen och gäller de gruvor som fått tillstånd efter 2005. I takt med att äldre gruvor förnyar sina tillstånd, som löper på 25 år så kommer intäkterna från denna avgift att öka. Sverige har i internationell jämförelse en mycket låg mineralavgift. Enligt nuvarande minerallag har markägaren rätt till 1,5 promille i ersättning av produktionsvärdet, medan staten får 0,5 promille.

En fråga som skulle behöva utredas i särskild ordning rör statusen gällande riksintresse för mineralfyndigheter i förhållande till statusen gällande riksintresse för naturvård, rörligt friluftsliv och kulturmiljövård.

Den samiska kulturen och renskötseln känner sig idag hotade av exploateringsintressen. Samerna är ett urfolk och en erkänd minoritet där samhället har ett särskilt ansvar, såväl historiskt som utifrån internationella konventioner, att inte inskränka urfolkens möjlighet att värna sin kultur och kunna fortsätta att utöva renskötsel.

Det är därför angeläget att frågan om en exploatering och brytning kopplas till urfolkens rättigheter, miljöaspekterna samt natur- och ekoturismens potential.

Det är vidare angeläget att ansvariga myndigheter lägger större vikt vid att kontrollera de potentiella mineralföretagens ekonomiska styrka, vilket torde vara föremål för en noggrannare analys.

Fel! Okänt namn på

Det är också angeläget att ansvarsfrågan vid en eventuell konkurs utreds,
samt frågan om ersättning till svenska staten för de fyndigheter som utvinns.

Stockholm den 4 oktober 2013

Anita Brodén (FP)

Nina Lundström (FP)